Jakab Elek, Nagy Imre, b. Nyáry Albert és Pauler Gyula, és egy külföldi tag: Krytoboulos fölfedezője, Detier. Ugyanez értekezleten Pesty Frigyes egy nagy tanulmánynyal irt értekezést olvasott fel hazánk Árpádház korabeli geographiájáról, az Inándy György úr által benyujtott XIII-ik századi térkép bírálata alkalmából. Jeles értekezését mi leszünk szerencsések közölhetni. Hunfalvy János az osztályi előadóságról s jegyzőségről szembaja miatt leköszönvén, helyette ideiglenesen Szilágyi Sándor választatott meg.

— **Hunn-mongol-magyar rokonság.** A magyar tudományos Akadémia 1868. utolsó ülésében annak egyik érdemes tagja, Fogarassy János úr, tanulmányainak eredményét adta elő a mongol nyelv tárgyában, melynek lényege az, hogy ő a mongol és magyar nyelv közt nagy rokonságot fedezett föl, és hogy ő a mongol nyelv segedelmével képes a magyar személy- és hivatalnevek nagy részét megfejteni, és értelmüket kimagyarázni. Láttuk, hogy ezen előadás alatt többen a nyelvészeti osztályban nyugtalankodtak, és elégedetlenül rázták fejüket; később rövid felszólalások is történtek Fogarassy úr bizonyítékai ellen. De nem az én tisztem, az értekező úr tisztán nyelveszeti állításairól véleményt mondanom, nem is teszem azt; miután azonban igéretet tett, hogy llításait történetileg is fogja bizonyitani, nem fogja rosz néven venni, ha aggodalmaimat fejezem ki aziránt, a mit ő — az eddigi előzmények után itélve — mondandó lesz.

Ez tán különösen hangzik, mert Fogarassy úr kifogyván az időből, nem közlötte történeti alapon álló bizonyítványait, a mint igérte; de amúgy, per tangentem mégis említette a hunnok maradványait Svájczban, Attila nevének megérthetését a mongol nyelvből, a rokon szokásokat stb. Előrebocsátom, hogy én azt igen veszélyes eljárásnak tartom: valamely névből, már a miként az egyik vagy másik nyelv köréhez tartozik, annak nemzetiségére következtetést vonni, a ki ezen nevet viseli. Európa legtöbb nemzete oly névvel él, melyet nem ők maguk maguknak, hanem valamely más, többnyire szomszéd nemzet adott nekik. Ha a nemzetek neveit nyelvészetileg kutatnók, hogy a nemzetiségre következtetést vonjunk, bizony tévutra jutnánk. Nem különben van ez a személyneveknél. A székelyeknél igen gyakran fordulnak elő az Áron

Ábrahám, Mózes, Eszter, Ézsaiás stb. nevek, és e szerint a székelyeket zsidó eredetüeknek kellene tartannuk.

Az Attila név aligha Ázsiából került mihozzánk. Saxo Grammaticus Atyla nevü dán hereeget említ, Harald király korában, ki a VII. század végén uralkodott, és ki alatt ott a keresztyénség első csirái mutatkoznak. Ugyanezen Harald alatt élt egy Hun nevü dán főur. A német tudósok határozottan magoknak igyénylik az Attila nevet (habár nem az azt félelmetessé tett történeti férfiút) és az Azo, Azillo, Adelo, valamint Ezo, Etzel, Attila neveket hasonlítják össze. Attila, az Európában született hunn király, miért ne nyerhette volna az alatta élő góthoktól a maga nevét?

A szokások hasonlatosságára sem lehet hivatkozni a nemzetek rokonságának kérdésében. Ama szokás például, a királyokat valamely patak medre alá temetni, miként ez a Shakespeareből ismeretes Lear, máskép Leirus királylyal történt, ki a világalkotás 3105 esztendejében halt meg, germán szokás, melyet Attila is magáévá tett, midőn sirját az Etsch folyó alá rendelte készittetni *) Ki ne emlékeznék itt a honalapító Árpádra, „ki tiszteségesen temettetett el, egy kis patak fölött, mely kömederben folyik alá Attila király városába.“ ?

A magyarnak vélt szokás: a megválasztott fejedelmek paizsra emelése, más nemzeteknél is divatozott, például a régi germánoknál. Tacitus hist. IV. 15. irja: (Brinnio) „impositus scuto, more gentis (Caninefatum) et sustinentium humerisvibratus, dux eligitur.“ De a frankoknál is divatozott e szokás a királyválasztásoknál, és a paizsra emelés még előfordul, mikor Kis Pipín a trónra lépett. **)

Fogarassy János azon kis értekezésre is hivatkozott, melyet Horváth Mihály 1859-ben a Rajzolatokban kiadott, a hunnok maradványairól Svájczban, az anniviersi völgyben. Nem tudom, mit akart Fogarassy saját nyelvészete támogatására ezen czikkből kihozni; csak arra vagyok

---

*) San Marte: Die Arthur-Sage und die Märchen des rothen Buchs von Hergest, 17 lap. A hazai hagyomány ezen temetkezési helyről mit sem tud; mert Attila, Kézai és Turóczi szerint Keveaszón temettetett el. Bél Mátyás ezen nézet helyességében kételkedik, és Otrokócsi Fóris Ferenczet követvén, inkább azt hiszi, hogy Attila sirhelye Jász-Berényben volna keresendő. Révész egy másik hagyományt említ, mely Dombegyházát mondja Attila temetkezési helyéül.

**) Zöpfl: Deutsche Rechtsgeschichte 399 és 405 lap; és Grimm deutsche Rechtsalterthümer 234 lap.

öt bátor figyelmeztetni, hogy a hunnok odarekedése egy svájczi völgybe még távol sem történeti tény, és Horváth Mihály sem akarja azt állítani, mint néhány epigonjai azt teszik. Bizonyos csak az, hogy a monda csakugyan Attila és hunnjainak itteni barangolását emlékezetben tartá. Igy irja Meisterlin 1488-ban készült nürnbergi krónikája: „So ich aber gemelt hab, Schweitz, so wiss, dass auf die zeit des kunigs Attile, der do in diesen landen wüetrickeit traib, der Hunen etlich nach im wolten ziehen in Italiam. Do kam ein potschaft, dass er in seinem eigen bluet erstickt were; also sassen dieselben nider zwischen den burgen, und hatten zwee brueder, die waren haubtleut über dieselben rott, einer hiess Switter der ander Senner. Switter hielt das tal, Senner und sein volk triben das vieh auf die berg. Darnach mochten sie sich nit vertragen, sunder ein bruder schlug den andern zu tot; darumb heissent sie noch die burg seen und nach Switter Schweitz. Sie seint in das lant komen nach Christi gepurt 470 jare; sie seind beliben und habent (das lant) besessen von dem (berg) als der Rein entspringt, biss an den grossen Pregnitzer see, den wir nun Podensee von dem dorf Poden nennen, der do ligt, als Strabo setzt, unter dem walt Hircania, den wir den Schwartzwalt nennen“ *). Látjuk, hogy itt olyféle tudákos mondával van dolgunk, a milyen Béla névtelen jegyzőjéé: mintha a magyarok Hungarus neve Ungvárától származnék, vagy hogy a pogány magyarok Heltai szerint Déésnél háromszor Deust kiáltottak, a miből Dées neve lett. A svájcziak származására és nevére vonatkozó mondákat Plantinus János Jeromos gyüjtötte a XVII. században össze, Helvetia antiqua et nova (Thesaurus historiae Helvetiae 27—29 l.) czimü munkájában. Meglehet, hogy az általam fönnebbemlített, és a hunokat emlegető monda egy másikkal van kapcsolatban, mely a Schwyz cantonban előforduló Hunno vagy Hunne nemzetségre vonatkozik; ez legalább némi tanusága volna annak, hogy a személynevek félreismerésből népekre ruháztattak. A dánok közt talált Hun személynév e szerint éppen annyi joggal birna, hogy annak alapján a hunnok barangolásairól Skandinaviában, szóljunk.

Visszatérve Fogarassy János irányára, minden tiszteletem mellett az ő tudományos érdemei iránt, bátor vagyok megjegyezni, hogy habár nem 600, hanem 1200 szót fogna is találni, melyek a mongol és magyar nyelvben annyira mennyire megegyeznek: ez mégsem bizonyítana a két nyelv rokonságára nézve semmit, ha ezen szavak — mint az

*) Chronik der fränkischen Städte, III. köt. 104 lap.

eddig hallott példákból tudjuk, éppen csak fő- és személynevek ; mert ezekben a kölcsönzés lehetséges, a nélkül, hogy rokonságra kellene következtetnünk. Ha Fogarassy a két nyelv grammaticalis szerkezeti egyformaságából fog bizonyságot hozni, ha a nyelvanyag kincstárából azt fogja megmutatni, hogy egy fejletlen nép első fogalmai és életszükségei kifejezésére szolgáló szavak, a számnevek, és főleg az igék egymással megegyeznek, vagy legalább összehasonlítást engednek : akkor a mongol és magyar nemzetiség rokonságának kérdése formulázva lesz. De addig ne hirtelenkedjünk a legelső tetszetes eszmét valódinak tartani. PESTY FRIGYES.

— **Öt magyar községi pecsét a XVI. és XVII. századból.** A Rákóczi-levéltár Budán lévő actái közt ismét négy régi magyar községi pecsétet leltünk, melyeket íme rajzban is bemutatunk. A legrégibb és legérdekesebb ezek közül a beregvármegyei, ma is tiszta-magyar Bereg mezővárosáé, mely is 1567-ből való. Ennek két lenyomatára is akadtunk: az egyik 1702. dec. 18-kán, s a másik ugyanazon hó 31-kén Munkácson kelt eredeti kiadványán látható a beregi főbírónak s hites embereknek. Az előbbi okmány a beregi kőbányában azon évben vágott malomkövekről szól, az utóbbi pedig recognitionalis levél, Bereg városának azon esztendőbeli földesúri jövedelmeiről, melyeket a munkácsi uradalmi tiszteknek beszolgáltatott. A pecsét mindkettőre czifrán nyírt papírfelzettel bíró sárga viaszba van nyomva, kerek, régi két ezüstforintos nagyságú; közepére befelé csavarodó szarvú ökör- vagy bölényfej van vésve; körirata pedig, mely a nyomóra nem lévén megfordítottan metszve, a lenyomaton visszásan jő ki, a következő: EZ AZ BEREGDI PECET· 1567.

Erdő-Bénye, hegyaljai városnak két különböző pecsétére akadánk; az első — ez látszik régibbnek — Jósa István községi jegyzőnek Erdő-Bényén, 1702. dec. 30-kán a tolcsvai és bényei uraságí malmok ezen évbeli haszonvételeiről irt kimutatására van, piros spanyolviaszba nyomva, de igen gyarlón, úgy, hogy az egész pecsét csak nagy nehezen, köriratának egy része pedig épen nem ve-